Available online

<http://lumenpublishing.com/journals/index.php/lumeneas>

e-ISSN: 2501-0425; ISSN-L: 2284-5984

**Logos Universality Mentality Education Novelty,
Section: Economy and Administrative
Sciences**

2018, Volume III, Issue 1, pp. 73-100

**Constructionist Grounded Theory - GT.
Conceptual and Methodological
Clarifications**

Antonio SANDU

<https://doi.org/10.18662/lumeneas/06>

Covered in:

Google Scholar; Index Copernicus;
Ideas RePeC; Econpapers; Socionet; CEEOL;
KVK; WorldCat; CrossRef; CrossCheck;
ERIH PLUS; J-Gate.

©2018 The Authors & LUMEN Publishing House.

Selection, peer review and publishing under the responsibility of
LUMEN Publishing House.

How to cite: Sandu, A. (2018). New Rights of the People, Deriving from the Content of the Right to Peace. *Logos Universality Mentality Education Novelty, Section: Economy and Administrative Sciences*, 3(1), 73-100.
<https://doi.org/10.18662/lumeneas/06>

Constructionist Grounded Theory -GT. Conceptual and Methodological Clarifications

[Teoria Construcționistă Fundamentată pe Date (Constructionist Grounded Theory -GT). Clarificări conceptuale și metodologice]

Antonio SANDU¹

Abstract²: In this article we aim to bring a series of epistemological and conceptual clarifications on a particular method of qualitative research entitled Grounded Theory (GT) in its social-constructive approach. The peculiarity of this research method is the exploratory character, the theoretical explanatory construction based on data gathered from the field and not from a series of assumptions taken from the literature, or built from the missing knowledge areas within it. The socio-constructivist dimension emphasizes the context dependence of the obtained results and the generated interpretative model.

Keywords: Grounded Theory, qualitative research, social constructivism, interpretive model, data encoding.

Introducere

În cadrul acestui articol urmărim să aducem, pornind de la literatura de specialitate (Charmaz, 2006; Dey 1999; Creswell, 2012) și de la propria experiență utilizând această metodă de cercetare, o serie de clarificări epistemologice și conceptuale cu privire la o metodă particulară de cercetare calitativă, intitulată Cercetarea fundamentată pe date (Grounded Theory - GT) în abordarea sa social-construcționistă.

¹ Professor PhD Hab., Universitatea Ștefan cel Mare din Suceava, România; Universitatea din Oradea, antonio1907@yahoo.com.

² The English version of this article is accepted to be published in the Journal "Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala", and scheduled for the March Issue of 2018. The current version is published for educational purposes, as editorial material, and has not been subject to peer-review. Sandu, A. (2018). Constructionist Grounded Theory - GT. Conceptual and methodological clarifications. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*, 10(1). <https://doi.org/10.18662/rrem/02>

Diferențe majore între abordarea cantitativă și cea calitativă

Iluț (1997, p.63) pune în evidență o serie de diferențe semnificative între abordarea cantitativă și calitativă, sintetizate în tabelul de mai jos.

Dimensiuni	Cercetări de tip	
	Cantitativ	Calitativ
1. Orientare generală epistemologică	Pozitivist-explicativistă, nomotetică	Fenomenologico-comprehensivă, idiografică
2. Nivelul realității vizat	Preponderent macrosocial, global, formal	Microsocial, local, contextual, “concret-natural”
3. Natura realității vizate	Statică și exterioară actorului social	Procesuală și construită social de actor
4. Relevanță punctului de vedere în explicarea și înțelegerea realității	Al cercetătorului (abordare etică)	Al subiecților, lumea înțelesurilor și interpretărilor cotidiene (abordare emică)
5. Relația dintre cercetător și subiect	Distanță (poziție “din exterior”)	Ăpropiată (poziție “din interior”)
6. Relația dintre teorie (concepte, ipoteze) și cercetarea empirică	De verificare a teoriei prin cercetarea empirică	De emergență a teoriei pe parcursul cercetării
7. Selecția unităților de cercetat efectiv din populația vizată	Preponderent prin eșantionare statistică	Întreaga populație sau eșantionare teoretică
8. Timpul afectat culegerii datelor	Perioada scurtă, episodică	Perioadă lungă și continuă
9. Metode principale	Experimental, ancheta cu chestionar standardizat, analiză cantitativă a documentelor, observația sistemică din exterior	Observația participativă, interviul intensiv, (auto)biografiile, analiza calitativă a documentelor
10. Natura datelor	“tari” valide (de mare fidelitate)	Complexe, bogate, de adâncime
11. Stilul raportului de cercetare (al textului elaborat)	Cifre, tabele, grafice, comentarii în limbaj natural	Limbaj natural, metaforic, cu puține date statistice și reprezentări grafice
12. Preponderența disciplinelor socioumane (în sens restrâns)	Sociologie (demografie), psihologie socială	Antropologie culturală (etnografie), istorie

Tabel preluat după Iluț, 1997, p.63

Din perspectivă epistemologică, Iluț (1997) observă preponderența metodologiilor cantitative în cercetările de factură pozitivistă-explicativă, și respectiv preponderența metodologiilor calitative în cadrul abordărilor epistemologice fenomenologico-comprehensive. Alături de abordările metodologice fenomenologico-comprehensive, Creswell (2012) identifică alte modele de cercetare ce se pliază pe o metodologie calitativă, și anume: Grounded Theory, metodologia narativă, analiza de conținut, etc.

Două hărți – același teritoriu: realitatea socială

Postpozitivism	Construcționism social
Realitatea (inclusiv cea socială) este unică	Realitatea este multiplă, existând niveluri de realitate
Realitatea este independentă de contextul investigării ei	Realitatea este dependentă de contextul investigării ei – se dezvoltă în direcția interogării
Realitatea este independentă de observator	Realitatea este modificată continuu de observator
Realitatea este obiectivă	Realitatea este subiectivă – rezultatul negocierii interpretărilor
Realitatea este cognoscibilă în totalitatea ei	Realitatea este cognoscibilă funcție de nivelurile de transparență la cunoaștere (Basarab Nicolescu)

Figură preluată după Sandu, 2016a

Cercetătorii care consideră realitatea socială ca fiind statică și exterioară actorului social vor urmări să o măsoare și să o explice bazându-se pe evidențe de natură cantitativă. Cercetătorii care consideră realitatea socială ca fiind rezultatul unei construcții sociale - ca rezultat al unei negocieri asupra respectivei realități în mediul social în care ea apare, vor pune accentul pe înțelegerea modului în care acea realitate a fost construită, a semnificațiilor care i-au fost atribuite și a modului în care actorii sociali se raportează la respectiva realitate.

O ontologie realist obiectivistă va postula rolul neutru al cercetătorului, în timp ce o cercetare realizată prin raportare la o paradigmă epistemologică social-construcționistă va pune accent pe rolul activ al cercetătorului și pe elementul de unicat al cercetării. Datele sunt considerate

a fi puternice și de mare fidelitate (Iluț, 1997) atunci când acestea sunt măsurate din perspectivă obiectivă, punându-se accentul pe validitate. Abordările construcționiste pun accentul pe complexitate și profunzime, fiind prezentate în limbaj natural, fără exces de date statistice și fără pretenția de a da seama de alte universuri de semnificație decât cele în care au fost cercetate.

În cercetarea socială se pot distinge două direcții majore de analiză, în funcție de paradigma epistemologică abordată, postpozitivistă (Glaser & Strauss, 1967; Glaser, 1992; Guba & Lincoln, 1994; Glaser, 2001; Goulding, 2002; Kelle, 2005; Manuj & Pohlen, 2012) sau social-construcționistă. Ideea definitorie pentru postpozitivism cu valoare de postulat epistemic este aceea că: *realitatea socială este unică, independentă atât de contextul investigației, cât și de observator, fiind obiectivă și posibil de cunoscut în totalitate*. Perspectiva epistemologică social-construcționistă pune sub semnul întrebării o parte din aceste modele, afirmând că realitatea socială nu este deloc simplă, ea este de fapt multiplă, având diferite nivele de realitate, fiind dependentă de contextul în care investigația se desfășoară – și este modificată în chiar procesul observației de interacțiunea dintre mediul social și observator. Realitatea socială construită este rezultatul unor negocieri asupra interpretărilor pe care diverși actori comunicativi le alocă asupra realității sociale (Sandu, 2016a). În procesul comunicării, indivizii instituie sensuri asupra elementelor din mediul social cu care intră în contact. Participanții la procesul de construcție socială sunt reuniți în diverse contexte interpretative, numite “instanțe” ale construcției sociale. Cu alte cuvinte, nu putem înțelege realitatea socială în totalitatea sa, ci doar contextual, doar anumite niveluri ale acesteia, care pot comunica sau nu între ele. Dacă realitatea este oarecum ierarhizată, atunci când ne aflăm pe un anumit nivel putem observa nivelurile inferioare, dar mai greu pe cele superioare. Ca și exemplu, putem cerceta construcția socială a unei boli cronice. Putem înțelege relația dinte pacient și sistemul medical, dar nu putem înțelege relația din interiorul sistemului medical, relația dintre medici și pacienți, decât dacă ne situăm pe fiecare dintre nivelurile respective de realitate în parte (Sandu, Cojocaru, Gavrilovici & Oprea, 2013).

Două hărți – același teritoriu: realitatea socială

Postpozitivism	Construcționism social
Realitatea (inclusiv cea socială) este unică	Realitatea este multiplă, având diferite nivele de realitate

Realitatea este independentă de contextul investigației	Realitatea este dependentă de contextul investigației – se dezvoltă în direcția interogării
Realitatea este independentă de observator	Realitatea nu este modificată în continuu de către observator
Realitatea este obiectivă	Realitatea este subiectivă – rezultatul negocierii interpretărilor
Realitatea este cunoscută	Realitatea este cunoscută pe baza nivelelor de transparență în cunoaștere (Basarab Nicolescu)

GT... când ipotezele iau locul concluziilor

Abordarea clasică a cercetării sociale

Abordarea exploratorie tip GT

Abordarea clasică vs. Grounded Theory în cercetarea socială (Frunză & Sandu, 2017)

Orice demers științific tradițional în cercetarea socialului conține o serie de etape metodologice pornind de la construirea ipotezelor și întrebărilor cercetării, explicarea și operaționalizarea cadrelor teoretice și, coordonate cu acestea, a ipotezelor cercetării, stabilirea metodelor, tehnicilor și instrumentelor utilizate. În realizarea oricărei cercetări se pleacă de la analiza unor teorii de referință în domeniul practicii sociale. Într-o investigație de tip sociologic trebuie urmate (Mucchieli 2002; Chelcea 2007; Trașă, 2010) următoarele etape: Determinarea obiectului investigației, stabilirea obiectivelor și formularea explicită a ipotezelor cercetării; stabilirea universului anchetei; alcătuirea eșantionului; preancheta; alegerea tehnicilor de cercetare în funcție de metodologia cercetării; pretestarea instrumentelor de cercetare (ancheta-pilot); definitivarea instrumentelor de cercetare; aplicarea în teren a instrumentelor de cercetare; prelucrarea datelor și a

informațiilor obținute; analiza rezultatelor obținute din etapele anterioare ale investigației; redactarea raportului de cercetare.

Specificul cercetării prin GT

- GT se bazează pe o identificare progresivă a categoriilor semantice generate din analiza directă a discursurilor – obținute prin interviu, focus grup, consultarea unor documente scrise aparținând populației investigate, texte extinse de natură audio-vizuală, sau orice altă tehnică de obținere discursivă a datelor - și agregarea acestora într-o teorie.

- **Scopul** Grounded Theory este de ***a genera o teorie*** asupra fenomenului social studiat și ***nu de a verifica o teorie sau o ipoteză existentă***. GT este o metodă care în general este utilizată în acele cercetări exploratorii a unor fenomene sociale pentru care fie nu există o teorie anterioară satisfăcătoare, din care să se poată extrage ipoteze, fie este vorba de un fenomen social cu totul nou, fie se presupune că fenomenul explorat este extrem de diferit de fenomenele sociale anterioare, chiar aparent asemănătoare, încât nu se mai poate avea încredere în teoriile existente. În aceste situații se urmărește construcția unei teorii noi, pornindu-se inductiv de la datele obținute pe teren (Urquhart, Lehmann & Myers, 2010), teorie ce se generează prin comparație cu alte teorii, cu alte modele mai mult sau mai puțin înrudite, urmărindu-se în ce măsură pot fi complementare, sau sunt disjuncte (Suddaby, 2006). De exemplu se poate analiza migrația în contextul actualei migrații musulmane în Europa, pentru a se vedea în ce măsură teoriile anterioare despre aceasta mai au valoare explicativă pentru situația actuală, întrucât se poate considera că fenomenul diferă în foarte mare măsură de alte fenomene migratorii anterioare și ca atare nu se poate aplica abnițio o teorie deja existentă în înțelegerea noului fenomen migratoriu. O altă situație ipotetică ar fi inexistența unei teorii explicative asupra fenomenelor sociale ce pot fi generate de apariția inteligenței artificiale. Nu există la ora actuală teorii care să explice sau să prezică comportamentul uman și fenomenele de socializare în relația cu inteligența artificială.

- Procesul de generare teoretică este unul **inductiv în principal, dar bazându-se pe cicluri de inducție - deducție**. Ciclurile inducțiilor sunt succesive, până la construcția unui **MODEL TEORETIC** cu grad cât mai înalt de generalitate (Chen, & Boore, 2009).

Particularități ale cercetării socialului prin intermediul GT

Grounded Theory, fie abordată epistemologic într-o manieră postpozitivistă, fie social-construcționistă (Guba 1990; Charmaz, 2000;

2006), inversează această logică a demersului de cercetare (Markey, Tilki & Taylor, 2014), prin renunțarea la raportarea la lacunele – research gaps- existente în literatura de specialitate și abordarea directă, exploratorie a datelor, așa cum sunt ele culese pe teren, și prelucrarea inductivă a acestora (Glaser & Strauss 1967), până la gradul de generalizare ce permite construcția unui model interpretativ al fenomenului social studiat (Charmaz, 2006). Acest model este comparat constant pe toată durata proceselor inductive cu cele existente în literatură pentru clarificarea conceptelor și identificarea elementelor cheie ale modelului final.

Grounded Theory pornește, asemeni celorlalte metode de cercetare, de la o serie de întrebări/obiective de cercetare care ghidează direcția în care se va aprofunda cercetarea, identificându-se pornind de la acestea diferitele aspecte ale cercetării. În GT se operează cu presupoziiții – ce trebuie declarate ca atare în raportul de cercetare - dar nu cu ipoteze. Presupoziițiile au rolul de a orienta cercetarea - demersul investigativ în sine - în mod general, fără a se substitui unor ipoteze ce ar urma a fi validate.

În construcția demersului de cercetare se va urma un design metodologic calitativ, pe baza elaborării unor axe de interviu, de focus grup, etc. Aceste axe sunt elaborate în funcție de *obiectivele de cercetare* și nu se suprapun cu cele interpretative, obținute în cadrul procesului de codare a datelor calitative obținute.

În ceea ce privește eșantionarea, aceasta este una *teoretică*, ceea ce înseamnă că nu se poate ști dinainte câte interviuri trebuie realizate pentru a putea construi o teorie explicativă a unui fenomen social, până când așa zisul model obținut se saturează. Se va reitera procesul interogativ de culegere a datelor până când noi interviuri nu generează informații semnificative suplimentare, cu alte cuvinte până ce noile date culese nu mai modifică cu nimic interpretarea pe care o aducem modelului respectiv.

Pe măsură ce datele sunt colectate, acestea sunt supuse procesului de interpretare, prima etapă fiind denumită *codare deschisă* sau *inițială* (Cheer, MacLaren & Tsey, 2015). În această primă etapă se notează memmo-uri, se încearcă împărțirea datelor pe categorii semantice, care sunt considerate de cercetător ca putând fi considerate aceleași unități semantice deoarece se referă la același lucru, în aproximativ aceiași termeni. Celelalte etape de codare denumită *codare axială* și *codare selectivă* urmăresc stabilirea categoriilor semantice preponderente în discursul persoanelor intervievate, respectiv a relațiilor dintre aceste categorii, eventual revizuite, și construcția modelului interpretativ.

În cadrul procesului de *codare axială*, codurile primare obținute în etapa de codare deschisă încep să fie ierahizate în vederea stabilirii unei

categorii centrale care are să fie cheia înțelegerii datelor, începându-se sinteza acestora într-un model teoretic și constanta comparare a elementelor constitutive ale modelului cu cele provenite din alte modele teoretice deja existente în literatura de specialitate. În etapa de codare selectivă se revine asupra categoriilor instituite și se urmărește ridicarea acestora la nivelul unui model cu un grad cât mai înalt de generalitate, care să fie cât mai independent de contextul în care s-a desfășurat cercetarea, și care să poată fi considerat ca având putere de explicare a unor fenomene similare apărute în alte contexte sociale sau geografice. Teoria generată ar urma să aibă un grad din ce în ce mai înalt de generalitate, care să nu mai fie una regională, locală, ci una cu potențial de generalizare și replicare. Modelul construit se operaționalizează prin identificarea unui sistem de interdependențe între categorii, formulate sub forma unor afirmații ce pot avea valoare de ipoteze în cercetări viitoare. În exemplul menționat, relația medic-pacient în contextul bolii cronice (Sandu, Cojocaru, Gavrilovici, & Oprea, 2013) urmează să fie analizată din perspectiva bolii cronice diabetice, dar modelul generat ar trebui să conțină elemente ce pot fi generalizate asupra relației medic-pacient în general, din perspectiva necesității încrederii în procesul terapeutic. În final se ajunge la un model teoretic cu un cât mai înalt grad de generalizare. Pentru construcția modelului teoretic, comparația cu modelele teoretice din literatura de specialitate este absolut necesară, aici intervenind o deosebire semnificativă între GT și cercetarea clasică, elementele de review de literatură fiind incluse în partea de analiză a datelor și nu ca etapă separată de documentare înaintea derulării etapelor propriu-zise ale cercetării. Tocmai comparația între propriile analize ale cercetătorilor realizate asupra datelor culese și comparația cu alte analize similare existente în literatură reprezintă elementul cheie ce permite construcția unui model teoretic cu un grad cât mai mare de generalitate.

O problema importantă, tratată diferit în abordarea postpozitivistă (Lincoln & Guba, 1985; Kelle, 2005) față de cea social construcționistă a Grounded Theory, o constituie cea a validității rezultatelor obținute. Cercetarea construcționistă afirmă dependența rezultatelor atât de contextul cercetării, cât și de cercetător. Întregul proces de cercetare prin GT urmărește obținerea credibilității modelelor teoretice construite și nu validitate statistică a datelor. Pentru obținerea unei cât mai mari credibilități a modelului se poate apela la triangularea interpretărilor – cercetătorilor -, cu alte cuvinte aceleași date sunt interpretate de mai mulți cercetători și care apoi confruntă între ei aceste interpretări. O altă abordare venită să asigure credibilitatea modelului o constituie triangularea metodologică ce constă în compararea datelor obținute prin tehnici diferite, de exemplu prin focus

grup, cu cele obținute prin observație și interviu. Datele astfel obținute ar trebui să fie complementare și convergente. De asemenea, se urmărește triangularea surselor de date - având aceleași axe tematice, se aplică interviuri diverselor categorii de populație. De exemplu, se adresează aceleași întrebări atât medicilor cât și pacienților (Ioan, et. al, 2017), pentru a vedea relația dintre aceștia. Pentru a ne asigura că modelul construit este în acord cu viziunea populației investigate, se pun la dispoziția persoanelor rapoartele preliminare, astfel formulate încât să poată fi înțelese de subiecți, cărora li se cere opinia asupra modelului propus, dacă este sau nu în acord cu propria lor viziune asupra fenomenului studiat. Abordarea social-construcționistă a GT afirmă importanța evidențierii posibilelor bias-uri (Manuj & Pohlen, 2012), lăsând astfel cititorul să decidă: *A ar putea fi așa! Ar mai putea fi și altfel? Dacă da, atunci cum? Acesta este rezultatul obținut de echipa de cercetare și cititorul are libertatea de a adera sau nu la modelul propus.* Triangularea cercetătorilor și a surselor de date asigură verosimilitudinea modelului. Verificarea cantitativă ulterioară, pornind de la transformarea afirmațiilor cheie ale modelului în ipoteze pentru noi investigații, pot asigura și validitatea modelului extrapolat.

Modelul rezultat în urma proceselor inductive poate fi schematizat prin extragerea unor afirmații ce pot constitui ipoteze pentru o abordare cantitativă, menită să valideze statistic modelul pe o populație largă și în contexte sociale și geografice diferite. Posibila *validare cantitativă a modelului* presupune identificarea unor afirmații cheie ale modelului generat, și transformarea acestora în ipoteze pentru o investigație cantitativă. Din acest motiv – transformarea ideilor cheie ale modelului în posibile ipoteze pentru noi cercetări - se poate afirma că în GT, ipotezele iau locul concluziilor.

Clarificări metodologice referitoare la cercetarea prin GT

GT vizează ancorarea teoriei sociale în *realitatea percepută*, fiind sensibilă la contextul social *în care indivizii își construiesc propria realitate socială*. Teoria derivă din datele experiențiale și nu din teorii anterioare. În elaborarea GT au existat o serie de influențe din sociologiile fenomenologice și interacționismul simbolic (Cresswel, 2012).

GT este utilizabilă în cercetări:

- care să vizeze *specificul contextualizat al proceselor sociale*:

Ex: *Construcția socială a bolii cronice* (Sandu, 2013), *Construcția socială a profesiei de consilier de probațiune* (Sandu, 2016b), *Semnificații ale consimțământului informat în practica medicală din NE României* (Frunză & Sandu, 2016a), *Supervizarea în Asistența socială* (Sandu, Unguru, Ponea & Cojocaru, 2010; Caras & Sandu, 2014)

Prin context social se înțeleg particularitățile prin intermediul cărora a fost realizată cercetarea

- *cu un puternic caracter exploratoriu:*

Ex: *Valorile constitutive ale asistenței sociale* (Frunză & Sandu, 2017)

- *care pun accent pe interacțiune:*

Interacțiunea medic-pacient (Sandu et al, 2017), particularități ale fenomenelor migratorii, calitatea subiectivă a vieții (pacienților suferind de o anumită afecțiune), etc.

Prin intermediul Grounded Theory se pot surprinde modurile prin care indivizii își percep propriile interacțiuni sociale.

GT versiunea integrală/prescurtată

Cercetarea calitativă de tip GT poate fi utilizată ca metodă integrală de cercetare, care cuprinde inclusiv etapele de culegere a datelor ce se desfășoară prin strategii specifice GT, și care vizează eșantionarea teoretică, saturarea modelului teoretic, etc. Tehnicile de culegere a datelor sunt în general cele specifice cercetării oricărui tip de cercetare calitativă, fiind reprezentate de interviuri, focus grupuri, analiza documentelor oficiale sau particulare provenind de la persoane aparținând populației investigate, ale materialelor audio-vizuale, etc.

GT poate fi utilizată ca metodă de analiză calitativă a datelor deja culese: mai ales ca analiză de documente sau ca analiză secundară a datelor calitative obținute într-o altă cercetare, și pe care cercetătorii consideră că nu le-au explorat suficient, rămânând categorii semantice neincluse în raportul de cercetare – de obicei acelea care se referă la aspecte care nu intră în obiectul de interes al primei cercetări, precum și cele care manifestă fenomenul serendipității – date care indică fenomene sociale neincluse în obiectul cercetării, dar care prin natura lor merită observate și teoretizate. În cadrul analizei secundare de date se urmărește de regulă un alt obiectiv decât cel din cercetarea originală, în cadrul căreia au fost culese datele.

Ex: analiza formularelor de consimțământ informat în spitalele ieșene (Frunză & Sandu, 2016b), ce a cuprins o analiză secundară de date asupra unor interviuri și/sau focus grupuri, analiza rapoartelor de observație, analiza jurnalelor personale, analiza mărturiilor de istorie orală (Xenofontov, 2011), analiza documentelor produse de o instituție publică etc.

Obiectivele cercetării

Obiectivele/ întrebările de cercetare ghidează cercetarea, având la bază presupozii implicite, dar fără a se formula ipoteze. Nu există o

problemă (Research Gaps) clar definită, în sensul cercetărilor clasice, care să fie formulate pornindu-se de la studiul aprofundat literaturii din domeniu (Gibbs, 2013). Acest lucru nu înseamnă că nu există un interes de cunoaștere, dar acesta nu vine în urma identificării unor lacune în cunoașterea unui anumit fenomen social, ci a nevoii de explorare a fenomenului social din perspectiva pozițiilor discursive ale actorilor sociali implicați în producerea acestuia. Obiectivul de cercetare nu apare așadar ca intenție de validare a unei ipoteze, ci a nevoii producerii unui model interpretativ asupra fenomenului social, așa cum este el perceput de actorii sociali și cum aceștia îl transpun în propriul discurs. Obiectivele de cercetare sunt modificabile pe parcurs în funcție de particularitățile fenomenului pe care datele le sugerează. În mod evident, aceasta nu înseamnă că toate obiectivele se vor schimba complet în timpul cercetării, sau că această schimbare se va realiza în mod absolut necesar. Kathy Charmaz (Gibbs, 2013) arată că în varianta construcționistă a Grounded Theory, review-ul de literatură se realizează după prima structurare a unui set de categorii, iar trimerile la literatură ar trebui să fie corelate cu propriile considerații derivate din interpretarea datelor.

Odată cu stabilirea obiectivelor de cercetare sunt propuse axele constitutive (direcții) ale temei de explorat, care vor ghida demersul exploratoriu. Axele tematice inițiale au rolul de a ghida cercetarea și construcția instrumentelor de cercetare, și nu se suprapun cu axele tematice conceptuale generate în urma codării axiale. Axele conceptuale inițiale pot fi de forma unor întrebări de cercetare: *Ce înseamnă medicul bun? Ce înseamnă să fii un bun profesionist în serviciile sociale? Ce înseamnă să ai o anumită preocupare? Cum anume se manifestă această preocupare în viața cotidiană?* Aceste direcții, ca axe tematice, contribuie la construcția instrumentului de cercetare, a ghidului de interviu de exemplu. Axele tematice ca direcții de cercetare se reconstruiesc pe măsură ce datele sunt culese și se fac primele interpretări și primele presupuneri privind categoriile discursive ce vor fi ulterior reexamineate și reconstruite. În timpul acestui proces de reexaminare a categoriilor se urmărește umplerea acestora cu conținut informațional semnificativ, urmărindu-se dacă ele se susțin, sau datele colectate presupun mai degrabă construcția altor categorii discursive care să descrie mai bine fenomenul studiat. În cursul acestui proces interpretativ instrumentele de cercetare se pot modifica pentru a putea obține mai multe date într-o zonă sau alta a cercetării, și pentru a face ca datele respective să fie cât mai consistente pentru a se putea genera apoi teoria care să explice cel mai bine fenomenul studiat.

Ca particularități ale abordării cercetării prin intermediul GT, menționăm:

- Obiectivele de cercetare și direcțiile acestora se reconstruiesc pe măsură ce datele sunt culese și analizate.

- Întrebările de cercetare, și implicit cele adresate persoanelor intervievate, vizează mai ales CUM?... decât CE?

Câteva exemple de întrebări de cercetare care au fost preluate din cercetarea: *Stil de viață și comportament în sănătate la persoanele cu boli cronice* (Cojocaru et al, 2011):

- Care este rolul serviciilor medico-sociale în construcția responsabilității și autonomiei individuale, în mod special pentru comportamentul de autoîngrijire a pacientului (diabetic)? Unitatea de analiză este sistemul serviciilor sociale și medicale din județul Iași.

- Cum influențează organizarea îngrijirii și parcursul pacientului prin sistemul medico-social construcția responsabilității pentru propria condiție de sănătate și a autonomiei acestuia?

- Cum se construiesc autonomia și responsabilitatea pacientului pentru condiția proprie de sănătate în relația medic-pacient?

- Cum este construită și gestionată autoîngrijirea în viața cotidiană de către pacient (diabetic)?

- Cum experimentează familia condiția de boală cronică a unui membru al său?

Toate acestea pot fi întrebări de cercetare, nu neaparat ca întrebări ce figurează în ghidul de interviu. Foarte puține din întrebările de cercetare, axele tematice ale cercetării de fapt, sunt transpuse ca atare în ghidul de interviu.

În elaborarea întrebărilor de cercetare există o serie de *presupoziții implicite*, dar care însă nu sunt ipoteze:

- serviciile medico-sociale *au un rol* în construcția responsabilității și autonomiei individuale. Datorită acestei presupoziii este de așteptat că răspunsurile primite vor gestiona ideea că într-adevăr serviciile medico-sociale au un rol, și ca atare va fi foarte greu, dacă nu imposibil, de sesizat în discursul persoanelor intervievate ideea că acestea ar putea să nu aibă de fapt nici un rol.

- organizarea îngrijirii și parcursul prin sistemul medico-social **influențează** construcția... Este formulată afirmativ, și ca atare construcția teoretică va îngloba această presupozitie, motiv pentru care va fi mai dificil

de a se identifica date referitoare la organizarea procesului de îngrijire care să nu influențeze procesul de construcție.

- Autonomia și responsabilitatea sunt constructe sociale, și ca atare se va urmări identificarea mecanismelor construcției sociale ale celor două valori. Această afirmație plasează cercetarea în sfera paradigmei social-construcționiste, iar consecvența cu această paradigmă teoretică face să fie respinse metode de cercetare care ar plasa autonomia și responsabilitatea pentru condiția de sănătate ca fiind în fapt realități sociale măsurabile și cuantificabile.

Tehnologia medicală are un rol în procesul de construcție socială a autonomiei și responsabilității, rol care se va urmări să fie pus în evidență.

Procesul de interogare a datelor și de clasificare a acestora în categorii discursive se va realiza pornindu-se de la aceste presupoziii. Faptul că presupoziiile asumate de cercetător sunt incluse implicit în designul cercetării, și influențează tipul de rezultate la care acesta este sensibil, face ca cercetătorul să fie deosebit de important în cercetarea de tip construcționist. Presupoziiile asumate de cercetători vor influența atât culegerea datelor, cât și interpretarea acestora, și ca atare acestea ar trebui conștientizate și menționate ca atare în raportul de cercetare sub forma unei mențiuni: *acestea au fost presupoziiile inițiale care ar putea eventual reprezenta un bias*, menționându-se și ce măsuri s-au luat pentru diminuarea la maxim a acestor posibile bias-uri.

Presupoziiile **NU** sunt ipoteze și nu vor fi validate în cuprinsul cercetării, ci vor forma contextul cercetării!

Design metodologic

În cadrul cercetării bazate integral pe GT, construcția ghidului de interviu se realizează pornind de la întrebările de cercetare (Sandu, 2017).

Ca și exemplu prezentăm ghidul de interviu pentru un pacient diabetic în cadrul cercetării *Construcția socială a autonomiei și responsabilității pentru propria stare de sănătate a pacientului cronic diabetic* (Cojocar et al, 2011; Sandu, 2012).

- Modalitatea³ de aplicare: interviu semistrukturat. Operatorul are libertatea de a aplica întrebările în ce ordine consideră necesar și de a aplica întrebările suplimentare care rezultă din contextul interviului, inclusiv de a introduce alte întrebări clarificatoare suplimentare. De aceea este de preferat ca interviurile să fie realizate chiar de investigatorul principal sau chiar de echipa de cercetare.

³ Preluare după Sandu, A. (2012). *Metode de cercetare în știința comunicării*. Iași, România: Editura Lumen.

- Obiectivul interviului: înțelegerea strategiilor de adaptare a individului la situația de viață.

Rezultatul urmărit: realizarea unui studiu de caz cu privire la dezvoltarea autonomiei la tânărul cu diabet.

1. Descrieți o zi obișnuită din viața Dumneavoastră

- Indicații pentru operator - se adaugă întrebări clarificatoare cu privire la: modul administrării insulinei și a altor medicamente; structurarea activităților zilnice în jurul actului terapeutic; regimul alimentar. Se insistă asupra responsabilității asupra propriului regim alimentar și rezistența la tentații alimentare, adaptarea membrilor familiei la regimul de viață a diabetului (mănâncă și ceilalți membri ai familiei dietetic?). Cum se adaptează în societate (când are o ieșire în oraș cu prietenii, dacă își adaptează programul zilnic la orele care trebuie să-și injecteze insulina). Dacă folosesc glucometrul. Dacă își adaptează dozele de insulină în funcție de indicațiile glucometrului? Dacă există activități zilnice care sunt împedicate sau îngreunate în a le executa. Dacă colegii de școală sau serviciu cunosc situația lui medicală. Dacă a sesizat o modificare a comportamentului acestora față de el? Se insistă pe povestea subiectului și pe modul în care acesta își creează sens față de propria viață.

2. Povestiți o zi din viața Dumneavoastră în care considerați că ați avut un succes deosebit, relativ la starea sănătății Dumneavoastră.

- Indicații pentru operator - se adaugă întrebări clarificatoare cu privire la: ce semnifică pentru subiect să-și țină sănătatea sub control. Ce consideră el a fi un succes în adaptarea la viața cu diabet. Succesul în alte domenii de activitate profesională, socială, familială. Cum poate fi transferată strategia de succes în adaptarea la condiția de bolnav cronic. Cum poate fi utilizată strategia de succes în creșterea autonomiei sociale a individului.

3. Cum v-ați adaptat la situația Dumneavoastră de persoană cu diabet?

- Indicații pentru operator - se adaugă întrebări clarificatoare cu privire la: La ce activități din viață consideră că a trebuit să renunțe. Dacă, cum și de către cine a fost influențată decizia de a renunța la acele activități? Dacă, cum și de la cine s-a informat cu privire la boală. Consideră necesară o atenție deosebită din partea celorlalți și drepturi suplimentare datorită condiției de sănătate. Dacă se consideră o persoană cu handicap. Dacă este privit ca o persoană cu dizabilități. Cum se simte față de acest lucru. Cum integrează în viața de zi cu zi situația de dezavantaj social, dacă aceasta există. Ce alte strategii de adaptare la situația de dezavantaj social dată de boala cronică mai pot fi identificate suplimentar față de situațiile descrise la întrebările anterioare? Care este relația subiectului cu prietenii, rudele, colegii

și cum s-a modificat această relație în urma bolii cronice? Se insistă asupra încurajării descrierilor subiectului asupra modului în care acesta interpretează situațiile de viață și își crează sens pornind de la ele. Se oferă libertate subiectului de a descrie orice experiență pe care o consideră o adaptare la situația de persoană cu diabet.

Culegerea datelor & Codarea deschisă

Procesul de culegere a datelor este simultan cu cel de codare deschisă (Sbaraini et al. 2011) și implică următoarele operații:

- *Culegere de date* (interviuri semistructurate, focus grup, observație, documente).

- *Transcrierea* interviurilor, focus grupurilor, etc.

- *Analiza primară a datelor* pe măsura culegerii acestora. Codarea deschisă (inițială) se realizează pe măsură ce se realizează efectiv transcrierea interviurilor, a focus-grupurilor, etc. Încă din momentul efectuării transcrierilor se poate identifica orientarea discursului persoanelor investigate, cercetătorul urmărind să aplice o serie de „etichete” asupra diferitelor fragmente din discursul respectiv și apoi să grupeze acele etichete pentru a urmări fragmentele discursive care converg în aceeași direcție. Charmaz (Gibbs, 2013) arată că procesul de codare inițială reprezintă o lectură rând cu rând a transcrierilor interviurilor, însoțită de adnotări sub formă de memo-uri. Această *lectură rând cu rând a transcrierii interviurilor* familiarizează cercetătorul cu universul discursiv al respondenților.

- *Memo-uri*. Reprezintă o serie de notițe explicative pe care cercetătorul le face asupra materialului transcris, reflectând asupra semnificațiilor pe care le alocă diferitelor elemente discursive prezente în materialul supus analizei (Funză, 2017). De exemplu, cercetătorul își poate nota că *respondentul a vorbit despre putere, despre relația de îndrădăreț etc. Încrederea este o relație de putere*. Memo-urile oferă un prim grad de generalitate față de efectivă înțelegere a datelor, fiind un prim pas de ridicare de la simple date spre o generalizare ce în etapele următoare vor duce la o construcție teoretică.

- Codare reprezintă un proces de operaționalizare a datelor (identificarea semnificației și conceptualizarea datelor).

- *Codarea deschisă*. Analiza transcrierii interviurilor, a documentelor în general, se realizează frază cu frază, fiind recomandată utilizarea softului de analiză calitativă a datelor, cum este de exemplu NVivo⁴.

⁴ <http://www.qsrinternational.com/nvivo/nvivo-products>

- Identificarea conceptelor cheie în discursul respondenților (eventual a frecvenței cu care apar în discurs).
- Selecția structurilor in-vivo în care cuvintele cheie apar.
- Identificarea legăturilor între concepte pe bază ale structurilor in-vivo.
- Semnificația datelor.

Codarea deschisă se situează la nivel empiric, dar încă de la acest nivel se formulează idei care pot avea un grad ridicat de generalizare, cercetătorul urmărind să se ridice către un grad de generalizare din ce în mai mare, exprimând concepte și conexiuni care nu mai provin direct din datele culese, fiind rezultatele generalizărilor proceselor constructive identificate.

În cercetarea calitativă, codurile reprezintă *atributele cheie ale unei secvențe narrative* - a unei comunicări verbale (Curry, 2015). Codarea reprezintă un proces de organizare a datelor, de structurare a acestora. În structura codurilor se identifică particularitățile respectivelor unități discursive, fiind prezentate exemple **(in vivo) ale modului în care codurile se regăsesc în discurs.**

Tabel⁵ Analiza descrierii postului asistenților sociali privind responsabilitățile de supervizare

CATEGORII GENERALE Codarea axială Axial coding (INDUCȚIA 2)	CODURI (CATEGORII PRIMARE) Codarea deschisă - Open coding (INDUCȚIA 1)	CUVINTE CHEIE Codarea deschisă - Open coding (INDUCȚIA 1)	FORMA ÎN CARE APARE (in vivo) Codarea deschisă - Open coding (INDUCȚIA 1)
Proces de supervizare;	Colaborarea cu diferiți specialiști.	Colaborare	“noi colaborăm cu multe centre care au diferite programe în care lucrează diferiți specialiști”
Proces de supervizare;	Munca de coordonator.	Coordonare	“eu sunt coordonator executiv și coordonez atât munca asistenților medicali, cât și munca asistenților sociali”

⁵ Preluat din Sandu, A., Unguru, E., Ponea, S., & Cojocaru, S. (2010). Analysis of professional competencies in social services supervision. *Social Research Reports*, 17, 3-56.

Cadre ale supervizării;	Practica supervizării.	Supervizare	“nu stiu dacă o putem numi muncă de supervizare, dar nonformal tot asta este, chiar dacă nu sunt standarde la noi în țară, dar noi tot supervizăm munca lor”
Cadre ale supervizării;	Conținutul existent în fișa postului asistentului social.	Fișa postului asistentului social.	“este foarte bine delimitată” ; “sunt atribuțiile locale pe care ei și le îndeplinesc în funcție de beneficiari” ; “mai mult formal decât nonformal” ; “sunt instrumente de lucru”; “se completează de către coordonatorul executiv, cu care noi practic evaluăm munca lor”; “Planuri de intervenție, fișa de monitorizare, statistici care se fac anual și lunar”.

FORMA ÎN CARE APARE (in vivo) Codarea deschisă - Open coding (INDUCȚIA 1)	Memo	CUVINTE CHEIE Codarea deschisă - Open coding (INDUCȚIA 1)	CODURI (CATEGORII PRIMARE) Codarea deschisă - Open coding (INDUCȚIA 1)	CATEGORII GENERALE Codarea axială Axial coding (INDUCȚIA 2)
Fiecare zi este o situație excepțională		situație excepțională	Excepționalitate	Normalitate și excepțional în viața medicului.
fiecare persoană poate fi primită așa	Continuare de la paragraful anterior	situație excepțională	Excepționalitate	Normalitate și excepțional în viața medicului.

am fost și noi educați ca spectatori la unele seriale de televiziune, mai ales cei care nu avem relații în familie cu privire la ce înseamnă viața efectivă de medic de clinică de specialitate.		Educați spectatori la unele seriale de televiziune viața efectivă de medic de clinică	Semnificația vieții de medic de clinică	
Lăitmotivul în clinică este supraaglomerarea		supraaglomerare a	Semnificația vieții de medic de clinică	

Adaptare

Analiza categoriilor rezultate implică compararea continuă a datelor proprii cu rezultatele prezentate în literatură și cu discursul persoanelor intervievate (Manuj & Pohlen, 2012).

Categoria “Specificul relației consilier de probațiune-persoană supravegheată”

- Relația dintre consilierul de probațiune și client este considerată a fi una de încredere și ajutor, bazată pe faptul că persoana supravegheată vede *ajutorul efectiv* oferit de consilier, iar acesta din urmă vede că *beneficiarul* își îndeplinește obligațiile impuse de instanță.

- «Păi, atâta timp cât omul vede că beneficiază de la mine de ajutor, se stabilește și o relație de încredere și ajutor reciproc. Eu am încredere dacă văd că respectă măsurile și face demersuri în acest sens și el, prin simplul fapt că vede că are nevoie de ajutorul meu juridic, că prin altceva nu pot să îl ajut, sau la o instituție vede că beneficiază. Și faptul că vede că este ajutat și este văzut ca om, și nu ca și condamnat, pentru el contează foarte mult» (IRO04)⁶.

Codarea axială (Inducția a II-a)

Modelul revizuit de Glaser (2004) înlocuiește codarea axială cu codarea teoretică (implicând de asemenea utilizarea bibliografiei pe parcursul analizei) (Glaser & Strauss, 1967; Glaser, 1992; Charmaz, 2006; Corbin & Strauss, 2006) .

- *Categoriile conceptuale teoretice* apar în formă generată – diferită de cele rezultate în procesul de codare deschisă.

⁶ Extras din articolul Sandu A. (2016b). Cadre normativ-instituționale ale construcției sociale a profesiei de consilier de probațiune în zona de N-E a României și în Republica Moldova. *Sociologie Românească*, 14(1), 23-43.

• *Legătura între categorii* – sunt prezentate acele legături vizibile dincolo de nivelul empiric. Cercetătorul urmărește să identifice care sunt categoriile care pot să stea la baza unui model explicativ, realizându-se un prim model de analiză. Modelul rezultat este adus la cunoștința persoanelor intervievate, dar și diferiților stakeholderi, pentru a se obține opinii referitoare la puterea explicativă a modelului în curs de construire, și adecvarea acestuia cu opiniile respondenților.

Un model de codare axială:

Axele tematice și categoriile obținute în urma codării axiale⁷

Axa tematică I. Cadrul instrumental și instituțional

- Categoria 1. Cadrul normativ de funcționare
- Categoria 2. Cadrul instituțional de funcționare
- Categoria 3. Evoluția practicii probațiunii în România și Moldova

Axa tematică II. Dezvoltarea resurselor umane

- Categoria 1. Atribuțiile consilierului de probațiune în raport cu tipurile de beneficiari
- Categoria 2. Socializarea profesională
- Categoria 3. Identitatea profesională a consilierilor de probațiune
- Categoria 4. Dileme și probleme profesionale în practica probațiunii

Codarea selectivă (Inducția a III-a)

În cadrul celei de a 3-a etapă de codare, numită selectivă, se stabilește categoria centrală și relația dintre categorii, acestea redefinindu-se tocmai în funcție de relațiile puse în evidență, schimbându-li-se denumirea, unificând categorii asemănătoare, sau disjungând categorii care sunt reconsiderate ca fiind diferite din punct de vedere semantic. Are loc un proces de identificare a unor patern-uri discursive și transformarea acestora în modele explicative.

⁷ Extras din articolul Sandu A. (2016b). Cadre normativ-instituționale ale construcției sociale a profesiei de consilier de probațiune în zona de N-E a României și în Republica Moldova. *Sociologie Românească*, 14(1), 23-43.

Schemă preluată după Caras, A., & Sandu, A. (2014). The Role of Supervision in Professional Development of Social Work Specialists. *Journal of Social Work Practice: Psychotherapeutic Approaches in Health, Welfare and the Community*, 28(1), 75-94.

Memourile-însoțesc toate procesele de codare

- Introducerea memo-urilor permite cercetătorilor să noteze idei despre evoluția procesului de generare teoretică la nivelul tuturor proceselor de codare deschisă, axială și selectivă (Creswell, 2012).
- Memo-urile constituie note cu caracter teoretic despre un set particular de date (asocierea acestora cu mai multe categorii, convergență/divergență cu rezultatele din literatură, corelații dintre categorii).
- Elaborarea memo-urilor este considerată activitate centrală a procesului de generare teoretică, fără de care cercetarea nu este GT (Glaser, 2001).

Accentul pe dimensiunea comunicațională a sistemului de probațiune românesc face ca acesta să fie orientat spre latura terapeutică în fața celei punitive, în timp ce sistemul moldovenesc este mai degrabă orientat spre

asistență socială, bazată pe identificarea și facilitarea accesului beneficiarilor la resurse comunitare⁸.

Respondenții consideră comunicarea ca fiind elementul cheie al relației cu persoanele supravegheate. Comunicarea trebuie să fie dincolo de orice etichetare sau resentiment cu privire la faptele pentru care persoana a fost condamnată.

Conștientizarea de către făptuitor că toate acțiunile consilierului de probațiune sunt realizate în interesul persoanei supravegheate constituie un moment de satisfacție profesională pentru consilier⁹.

În sinteză, operația de codare poate fi descrisă pornind de la următorul algoritm:

- lecturarea linie cu linie a transcrierii interviurilor,
- identificarea codurilor cuprinse în respectivul text. Acestea pot avea forma unor cuvinte cheie, -selectate pentru că se repetă în discurs, pentru că într-o formă oarecare persoana interviuată a accentuat cuvântul respectiv, este neobișnuit sau neașteptat, corelează cu alte cuvinte cheie din discursurile altor intervieuați, etc) structuri in-vivo (fragment de text considerat semnificativ pentru că transmite o idee cheie, pentru că poate fi legat de o teorie, sau pur și simplu pentru că atrage în orice fel atenția cercetătorului).
- etichetarea cu memo-uri a codurilor. În dreptul codurilor selectate ar trebui introduse etichete (memo) care să prezinte o reacție a cercetătorului față de cod, o corelație cu alte coduri, o posibilă explicație a semnificației, etc.
- gruparea codurilor în categorii primare, în funcție de semnificația comună identificată de cercetător.
- constanta comparare a categoriilor rezultate între ele, dar și cu alte rezultate similare din literatură.
- etichetarea categoriilor primare și identificarea unei denumiri semnificative a acestora.
- renunțarea la codurile care se dovedesc redundante, fie datorită înglobării mai multor coduri sub aceeași etichetă, fie a insuficienței reprezentării acestora în discurs. În situația insuficienței reprezentării discursive a unei categorii trebuie verificată saturarea modelului. Un cod este

⁸ Extras din articolul Sandu A. (2016b). Cadre normativ-instituționale ale construcției sociale a profesiei de consilier de probațiune în zona de N-E a României și în Republica Moldova. *Sociologie Românească*, 14(1), 23-43.

⁹ Extras din articolul Sandu A. (2016b). Cadre normativ-instituționale ale construcției sociale a profesiei de consilier de probațiune în zona de N-E a României și în Republica Moldova. *Sociologie Românească*, 14(1), 23-43.

incomplet reprezentat dacă acesta poate fi corelat cu alte coduri similare, necesită conturat prin întoarcerea la etapa de culegere a datelor și realizarea unor interviuri speciale pentru explicitarea codurilor insuficient reprezentate. Este de preferat ca interviurile pentru clarificarea unor coduri să se realizeze cu acele persoane în interviurile cărora au apărut codurile originale.

- gruparea categoriilor primare în categorii analitice – axe.
- stabilirea unor relații între categorii și conturarea modelului (Löfgren, 2013)

Generarea teoriei

Modelul teoretic generat (Glaser & Strauss, 1967; Glaser, 1992; Corbin & Strauss, 2008; Charmaz, 2006) este construit în jurul unei categorii centrale:

- Sunt formulate construcții teoretice cu rol de ipoteze pentru viitoare teorii;
- Se pune accentul pe verosimilitudinea modelului și puterea explicativă a acestuia;
- Posibila verificare ulterioară.

Eșantionare teoretică și saturarea modelului

Eșantionarea teoretică (Sbaraini et al., 2011) reprezintă reiterarea culegerii datelor, incluzându-se noi participanți în cercetare până se obține saturarea modelului teoretic. Saturarea modelului se obține atunci când introducerea unor noi date (ex. noi interviuri) nu generează noi categorii semantice (coduri sau teme). În literatură sunt descrise două tipuri de saturare (Keen, 2013):

- Saturare descriptivă - nu mai apar categorii noi;
- Saturare teoretică – nu mai apar relații noi între categorii; modelul este coerent și complet.

Preluare după Keen, A. (2013). *Saturation in qualitative research. Distinguishing between descriptive and theoretical saturation.*

Retrieved from https://my.rcn.org.uk/_data/assets/pdf_file/0003/511464/Research2013Th39.pdf

Grila de saturare

În analiza calitativă a datelor prin metodologia GT se are în vedere eșantionarea teoretică, includerea unui nou respondent în eșantion, făcându-se după analiza datelor provenite de la persoanele intervievate anterior, fiind aleși noi membri în eșantion până la saturarea modelului. Pentru asigurarea saturării datelor în vederea construcției modelului teoretic se utilizează o grilă de saturare (saturation grid) conform metodologiei expuse de Brod, Tesler și Christiansen (2009), Rubin și Rubin (2012), Onwuegbuzie și colaboratorii (2012), Fusch și Ness (2015), grila de saturare se realizează sub forma unui tabel în care pe verticală sunt trecute categoriile obținute inductiv, iar pe orizontală respondenții la interviuri sau focus grup. Pentru a putea constata saturarea eșantionului, este important de evidențiat faptul că aportul ultimilor respondenți la tabelul categoriilor nu excede categoriile deja obținute pentru n-2 respondenți.

Un tabel (matrice) cu teme majore aranjate pe orizontală și interviurile pe verticală (Brod, Tesler, & Christiansen, 2009):

Interviewees	Categories								
	C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	C9
I01	x	x	x	x	x	x	—	x	—
I02	—	x	x	—	x	x	x	x	x
I03	—	x	x	x	—	—	x	x	x
I04	—	—	x	x	—	x	—	—	x
I05	x	x	—	—	x	—	—	—	x
I06	—	x	x	—	x	—	—	—	x
I07	x	—	x	—	x	—	x	—	x
I08	—	x	x	—	—	—	—	—	—
I09	x	x	—	—	x	—	x	—	x
I10	x	x	x	—	x	x	x	x	—

Redundanță - noile date nu mai contribuie la construcția modelului.

Variație – variația maximă a categoriilor de respondenți incluși în eșantion, inclusiv situații atipice, particulare.

Teorie – modelul teoretic generat este complet, coerent și are o maximă putere explicativă.

În loc de concluzii

Cercetarea calitativă realizată pornind de la metodologia GT este din ce în ce mai utilizată, mai ales în ceea ce privește cercetările cu un ridicat caracter exploratoriu. Pentru ca această abordare să poată fi utilizată, este necesară cunoașterea și urmarea unei serii de pași, care diferă semnificativ de cei din cercetarea clasică – bazată pe testarea ipotezelor. Particularitatea acestei metode de cercetare constă în caracterul exploratoriu, construcția teoretică explicativă pornind de la datele culese efectiv de pe teren, și nu de la o serie de ipoteze preluate din literatura de specialitate sau construite pornind de la zonele de cunoaștere lipsă identificate în cadrul acesteia. Dimensiunea social-construcționistă accentuează dependența de context a rezultatelor obținute și a modelului interpretativ generat.

Bibliografie

- Brod, M., Tesler, L. E., & Christiansen, T. L. (2009). Qualitative research and content validity: Developing best practices based on science and experience. *Quality of Life Research*, 18(9), 1263-1278.
<https://doi.org/10.1007/s11136-009-9540-9>

- Caras, A. & Sandu, A. (2014). The Role of Supervision in Professional Development of Social Work Specialists. *Journal of Social Work Practice: Psychotherapeutic Approaches in Health, Welfare and the Community*, 28(1), 75-94. <https://doi.org/10.1080/02650533.2012.763024>.
- Charmaz, K. (2000). Grounded theory: objectivist and constructivist methods. In N. Denzin, Y & Lincoln (eds.), *Handbook of Qualitative Research*. Second edition. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Charmaz, K. (2002). *Constructing Grounded Theory*, 2nd edition. London: Sage Publications.
- Charmaz, K. (2006). *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide Through Qualitative Analysis*. London: Sage Publications.
- Cheer, K., MacLaren, D., & Tsey, K. (2015). The use of grounded theory in studies of nurses and midwives' coping processes: A systematic literature search. *Contemporary Nurse*, 51(2-3), 200-219.
- Chelcea, S. (2007). *Metodologia cercetării sociologice. Metode cantitative și calitative*, editia a treia. București, România: Editura Economică.
- Chen, H., & Boore, J. R. P. (2009). Using a synthesised technique for grounded theory in nursing research. *Journal of Clinical Nursing*, 18(16), 22-51.
- Cojocaru, D., Damian, R., Damian, S., Gavrilovici, O., Iliescu, L., Macarie, G., Necula, R., & Sandu, A. (2011). Stil de viață și comportament în sănătate al persoanelor cu boli cronice. Cercetare în cadrul „*Studii postdoctorale în domeniul eticii politicilor de sănătate*”, Universitatea de Medicină și Farmacie Gr.T Popa Iași. POSDRU/89/1.5/S/61879.
- Corbin, J., & Strauss, A.L. (2006). *Basics of qualitative research*. 3 edition. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Creswell, J. W. (2012). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches*, 3rd edition. California, SUA: SAGE Publications, Inc.
- Dey, I. (1999). *Grounding Grounded Theory: Guidelines for Qualitative Inquiry*. London: Academic Press.
- Frunză, A. (2017). *Supervizarea și dezvoltarea profesională a asistenților sociali*. Iași, România: Editura Lumen
- Frunză, A., & Sandu, A. (2016a). *On understanding the process of informed consent*. În curs de evaluare la SAGE Open.
- Frunză, A., & Sandu, A. (2016b). *Is Informed Consent Well Understood in the Romanian Healthcare System?* Nepublicat.
- Funza, A., & Sandu, A. (2017). Values grounding the Informed Consent in Medical Practice. Theory and Practice. *SAGE Open*. Retrieved from <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/2158244017740397>

- Funză, A. (2017). *Supervizarea și dezvoltarea profesională a asistenților sociali*. Iași, România: Editura Lumen.
- Glaser, B.G. (1992). *Basics of Grounded Theory Analysis*. Mill Valley, CA: The Sociology Press.
- Glaser, B.G. (2001). *The Grounded Theory Perspective: Conceptualization Contrasted with Description*. Mill Valley, CA: The Sociology Press.
- Glaser, B.G., & Strauss, A.L. (1967). *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. Piscataway, NJ: Aldine Transaction.
- Goulding, C. (2002). *Grounded Theory: A Practical Guide for Management, Business, and Market Researchers*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Guba, E.G. (1990). The alternative paradigm dialog. In Guba, E. (ed.), *The Paradigm Dialog*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Guba, E.G., & Lincoln, Y.S. (1994), "Competing paradigms in qualitative research. In N. K. Denzin, & Y. S. Lincoln, (eds.), *Handbook of Qualitative Research* (pp. 105-17). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Ioan, B.G., Hanganu, B., Velnic, A.A., Petre-Ciudin, V., Damian, S.I. (2017). When you seed violence you harvest violence-adolescent parricide. case presentation. *Forensic Science International*, 277(Sup. 1), 208-209.
- Iluț, P. (1997). *Abordarea calitativă a socionumanului*. Iași, România: Editura Polirom.
- Keen, A. (2013). *Saturation in qualitative research. Distinguishing between descriptive and theoretical saturation*. Retrieved from https://my.rcn.org.uk/_data/assets/pdf_file/0003/511464/Research2013Th39.pdf
- Kelle, U. (2005). Emergence vs. forcing of empirical data? A crucial problem of grounded theory reconsidered. *Forum Qualitative Sozialforschung* (Forum: Qualitative Social Research), 6(2), Art. 27. Retrieved from www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/467/1001.
- Lincoln, Y.S., & Guba, E.G. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Newbury Park, CA: Sage.
- Manuj, I., & Pohlen, T.L. (2012). A reviewer's guide to the grounded theory methodology in logistics and supply chain management research. *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*, 42(8), 784-803. <https://doi.org/10.1108/09600031211269758>
- Manuj, I., & Sahin, F. (2011). A model of supply chain and supply chain decision-making complexity. *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*, 41(5), 511-549.

- Markey, K., Tilki, M., & Taylor, G. (2014). Reflecting on the challenges of choosing and using a grounded theory approach. *Nurse Researcher*, 22(2), 16-22. <https://doi.org/10.7748/nr.22.2.16.e1272>
- Mucchielli, A. (coord.), (2002). *Dicționar al metodelor calitative în științele umane și sociale*. Iași, România: Editura Polirom.
- Onwuegbuzie, A.J., Leech, N.L., Slate, J.R., Stark, M., Sharma, B., Frels, R., Harris, K., & Combs, J.P. (2012). An Exemplar for Teaching and Learning Qualitative Research. *The Qualitative Report*, 17(1), 16-77.
- Rubin, H.J., & Rubin, I.S. (2012). *Qualitative interviewing: The art of hearing data* (3rd ed.). Thousand Oaks: Sage.
- Sandu, A. (2012). *Metode de cercetare în știința comunicării*. Iași, România: Editura Lumen.
- Sandu, A. (2013). The Social Construction of Autonomy and the Meanings of Autonomy for the Diabetic Patient from Doctor's Perspective. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 93, 2130–2135
- Sandu, A. (2016a). *Social Construction of Reality as communicative Action*. UK: Cambridge Scholars Publishing.
- Sandu, A. (2016b). Cadre normativ-instituționale ale construcției sociale a profesiei de consilier de probațiune în zona de N-E a României și în Republica Moldova. *Sociologie Românească*, 14(1), 23-43.
- Sandu, A. (2017). *Construcția socială a profesiei de consilier de probațiune*. Iasi, Romania: LUMEN Publishing House.
- Sandu, A., Cojocaru, D., Gavrilovici, C., & Oprea, L. (2013). Trust: an Ethical Dimension of Healthcare in Chronic Disorders. *Revista Română de Bioetică*, 11(1), 190-205.
- Sandu, A., Necula, R., Frunză, A., Unguru, E., & Damian, S. (2017). A qualitative inquiry in social construction of chronic illness Case study on diabetes mellitus. Doctors perspectives. *Archive EuroMedica*, 2(2017), 18-23.
- Sandu, A., Unguru, E., Ponea, S., Cojocaru, Ș. (2010). Analysis of professional competencies in supervision field of social services. *Social Research Reports*, 17, 3-56.
- Sbaraini, A., Carter, S.M., Evans, R.W., & Blinkhorn, A. (2011). How to do a grounded theory study: A worked example of a study of dental practices. *BMC Medical Research Methodology*, 11, 128. <https://doi.org/10.1186/1471-2288-11-128>
- Suddaby, R. (2006). From The Editors: What Grounded Theory Is Not. *Academy of Management Journal*, 49(4), 633-642.
- Trașă, L. (2010). *Metode și tehnici de cercetare în psihologie*, sinteză de curs. Universitatea Spiru Haret, București.

- Urquhart, C., Lehmann, H., & Myers, M.D. (2010). Putting the 'theory' back into grounded theory: Guidelines for grounded theory studies in information systems. *Information Systems Journal*, 20(4), 357-381.
<https://doi.org/10.1111/j.1365-2575.2009.00328.x>
- Xenofontov, I. (2011). *Războiul sovieto-afghan (1979–1989). Studiu de istorie verbală. Percepții. Documente*. Iași, România: Editura Lumen.

Webografie

- <http://www.qsrinternational.com/nvivo/nvivo-products>
- Gibbs Graham R (2013) A Discussion with Prof Kathy Charmaz on Grounded Theory,
<https://www.youtube.com/watch?v=D5AHmHQS6WQ>
- Löfgren Kent (2013) Qualitative analysis of interview data: A step-by-step guide, <https://www.youtube.com/watch?v=DRL4PF2u9XA>
- Curry Leslie (2015) Fundamentals of Qualitative Research Methods: Data Analysis (Module 5),
<https://www.youtube.com/watch?v=opp5tH4uD-w>